

LUTERISKĀS REFORMĀCIJAS PAMATPRINCIPI TOREIZ UN MŪSDIENU SABIEDRĪBĀ

Ralfs Kokins
ralfs.kokins@lu.lv

Atslēgas vārdi: *Luteriskā reformācija, Luteriskās reformācijas pamatprincipi, Bibliiskā teoloģija, Kristus evaņģēlijs, Taisnošanas mācība, baznīca un sabiedrība, starpniecība (priesterība), Reformācija un Rietumu kultūra, teoloģija un sabiedrība*

Luteriskā reformācija no pašiem tās iesākumiem 16. gadsimtā nebija domāta kā jaunas baznīcas vai konfesijas veidošana. Tā bija pašu teologu aizsākta jau pastāvošās Romas katoļu baznīcas atjaunošanas kustība, korigējot acīmredzami aplamas baznīcas mācības un prakses, kas vairs nesakņojās Jaunās Derības mācībā un seno kristiešu dzīvesveidā.

Luteriskās reformācijas idejas un principi balstīti Jaunās Derības bibliiskajā teoloģijā, atmetot vēlākās Viduslaiku baznīcas interpretācijas un pretrunīgās tautas tradīcijas, kas uz-sūkušas sevī pagāniski mitoloģiskos un dažādu māņticību elementus.

Luteriskās reformācijas pamatvērtības ir Jaunās Derības un senās kristietības vērtības. Tās principi balstās labā teoloģiskā izglītībā un ar to saistītā sistemātiskā bibliisko tekstu interpretācijā, hermenētikā un kontekstuālā analizē, nonākot pie četriem galvenajiem principiem — sola fide (tikai ticība), sola gratia (tikai Dieva žēlastība), sola scriptura (tikai Raksti) un solus Christus (tikai Kristus), kas nosaka luterisko baznīcu domāšanu un mācību, dzīvi un praksi.

Reformācijas tekstuālais pamats atrodams apustuļa Pāvila vēstulē Romiešiem 3,28: “Jo mēs spriežam, ka cilvēks tiek taisnots ticībā, neatkarīgi no bauslības darbiem.” Cilvēka taisnošanu Dieva un Viņa likuma priekšā neatkarīgi no bauslības jeb likuma darbiem teoloģijā sauc par “Taisnošanas mācību”, kas uzskatāma par jaunu teoloģijas orientāciju nevis uz cilvēka pūliņiem, meklējumiem, darbiem un nopelniem, bet gan uz Dievu — Viņa atklāto un darīto cilvēku glābšanas labad caur Jēzu Kristu, saskaņā ar Bībeles tekstos fiksēto Dieva vēsturisko atklāsmi.

Luteriskā reformācija neietekmēja tikai baznīcu, tās darbību un teoloģiju. Tai bija kolosāla ietekme uz visu Rietumu civilizāciju un tās tālāko attīstību. Tieši Luteriskā reformācija ir būtiski ietekmējusi un veicinājusi visdažādākos sociālos, politiskos un ekonomiskos procesus, tautu nacionālo pašapziņu, demokrātiskos procesus, tautas lasīt un rakstīt prasmi, izglītību, zinātni, kultūru un mākslu.

Pieminot Luteriskās reformācijas notikumus¹, cilvēki bieži uzdod jautājumu, ko šī reformācija nozīmē, un kas bija (un ir) tās saturs un pamatprincipi. Ar 1517. gada 31. ok-

tobra Mārtaņa Lutera 95 teoloģiskajām tēzēm Vitenbergā² aizsāktā Luteriskā reformācija³ savā būtībā bija jau pastāvošās Rietumu jeb Romas katoļu baznīcas atjaunošana⁴, vedot

to atpakaļ pie tās sākumiem⁵, uz ko arī norāda pats vārds *reformatio*.

Tā nekādā ziņā nebija domāta kā jaunas baznīcas vai atsevišķas konfesijas veidošana, tā nebija domāta kā baznīcas kursa piekoriģēšana, un tā nav saprotama arī kā baznīcas tālāka attīstība vai modernizācija. Atsevišķas konfesijas izveidošanās un vēlākā tās dalīšanās neskaitāmos principiālos apakšnovirzienos⁶ traģiski atspoguļo cilvēciskos pārpratumus un ambīcijas, bet nekādā ziņā ne Mārtiņa Lutera nolūku.

Tajā pat laikā ir jāuzsver, ka Luteriskā reformācija nebija tikai kaut kādu atsevišķu pārpratumu un cilvēcisku ļaunprātību novēršana atsevišķos baznīcas dzīves vai teoloģiskajos aspektos, bet gan pašu teologu (garīdzniecības) aizsākta kustība, lai saskaņā ar Kristus evaņģēliju koriģētu acīmredzami maldīgas baznīcas mācības un prakses⁷.

Vērojot luteriskās identitātes ieilgušo krīzi pēcpadomju Latvijā, noteikti jāuzsver, ka Luteriskā reformācija nekādā ziņā nebija tikai viena no daudzām reformāciju kustībām baznīcas vēsturē, šāds ieskats drīzāk atspoguļo mēģinājumu apzināti relativizēt šīs kustības nozīmību Rietumu kultūrā. Tieši Luteriskā reformācija deva cilvēkiem Dieva vārdu dzimtajā valodā (tulkojot to no oriģinālajiem grieķu rokrakstiem un aizejot no Viduslaiku latīniskās *Vulgātas* tradīcijas), veicināja izglītības attīstību, sociālās palīdzības struktūru izveidošanos, deva vēstures bezpersoniskajā, anonīmajā, bezvārdu tumsā mītošajām tautām (arī mums, latviešiem) savu literāro valodu, lasīt un rakstītprasmi tautā, nacionālo pašapziņu, sabiedrības demokrātisko modeļu pamatus. Tieši Luteriskā reformācija arī mūsu zemi vēsturiski saista ar attīstīto Vidus- un Ziemeļeiropas kultūras telpu.

Pētnieciskajā literatūrā daudz un dažādi aprakstīti un analizēti Luteriskās reformācijas pamatprincipi. Nav domsatārpību par to, ka tie konsekventi izriet no bibliskās teoloģijas mācības par Kristus evaņģēliju, kas skaidri atklājas Jaunās Derības mācībā par grēci-

nieku taisnošanu ticībā neatkarīgi no likuma (bauslības) darbiem (Rom 3, 28)⁸, sauktu par (biblisko) Taisnošanas mācību⁹.

Uz Taisnošanas mācības pamata balstās četri galvenie (tā saucamie *sola*) principi luteriskajā teoloģijā¹⁰:

- *sola fide* (tikai ticība) — glābšanu no ļaunuma un nāves fatālās varas cilvēks sasniedz tikai caur ticību, nevis likuma darbiem (vai caur centību);
- *sola gratia* (tikai žēlastība) — Dieva žēlastība, kas mums tiek izrādīta Jēzū Kristū, ir vienīgais pamats cilvēka glābšanai, nevis kādu svētu cilvēku, priesterisku amatu vai institūciju nopelns;
- *solus Christus* (tikai Kristus) — Kristus ir vienīgais pamats kristīgai ticībai un baznīcai, Viņam nelīdzinās neviena cita persona vai vara;
- *sola scriptura* (tikai Raksti) — tikai Jaunās Derības 27 kanoniskās grāmatas uzskatāmas par Evaņģēlija avotu un normu, un nevis vēlāku laiku baznīcas leģendas, tradīcijas, tautas ticējumi un citas lietas¹¹;
- *solī Deo gloria* (vienīgi Dievam gods) kā visu šo četru principu teoloģiski loģisks summējums.

Striktā orientācija uz Kristus Evaņģēliju tad arī ir galvenais Luteriskās reformācijas identitātes kritērijs gan tā laika, gan arī mūsdienu Rietumu luteriskajā teoloģijā¹². Viss teoloģiskais uzsvars tiek likts uz Kristus krustu¹³. Luterisko reformāciju raksturo konsekventi centieni atgriezties pie Rakstiem un senbaznīcas mācības (dzīvesveida un prakses), pasvītrotot Dieva darbu (un ne cilvēka reliģiskos pūliņus, meklējumus) cilvēka glābšanā¹⁴.

Šie četri "tikai" principi uzskatāmi parādās luteriskā atzara dažādo baznīcu nostājā un darbībā, atbilstoši mainīgajām situācijām un apstākļiem interpretējot Svēto Rakstu liecības. Arī mūsdienu pasaulē luteriskās teoloģijas vaibsti ir viegli saimējami¹⁵.

Pamatā ļoti uzsvērti tiek pasvītots paša Dieva darbs pasaules vēsturē, un novilkta cilvēka atbildības robežas. Dievs suverēni vēlas izglābt visus cilvēkus no ļaunuma, mūžīgas nāves un pazušanas. Tā nav atbilde cilvēku reliģiskajiem meklējumiem vai balva par ētikas normu ievērošanu. Žēlastības dēļ Viņš ir ienācis pasaulē caur Jēzu Kristu¹⁶, kurš paveic visu nepieciešamo cilvēka glābšanai¹⁷. Evaņģēlijs jeb labā vēsts ir tieši par Dieva darīto mūsu glābšanas labad caur Kristus vietnieciskajām ciešanām, nāvi un augšāmcelšanos, un šo vēsti atgādināt, mācīt un sludināt pasaulei ir aicināti visi ticīgie. Luteriskā atzara pārstāvji nebūs sevišķi ieinteresēti cilvēku iedzimtās reliģiozitātes ikdienišķā kultivēšanā atbilstoši ļaužu plašajam reliģiskajam pieprasījumam (rituāli, priesteri, svētās vietas un priekšmeti, utt.).

Ticība luteriskajā teoloģijā ir ar glābjošu nozīmi. Ticību nevienam nevar un nedrīkst uzspiest, ticība nav un nevar būt pat tradīcija. Ticība ir katra indivīda brīva izvēle Dieva atklāsmes priekšā, katram personīgi vai nu pieņemot, vai atraidot Dieva vēsturisko atklāsmi Jēzū Kristū. Neeksistē tāda kolektīva vai vietnieciska ticība un atbildība, ir tikai personīga atbildība un izvēle. Katram cilvēkam ir dota izvēles brīvība, un katrs ir atbildīgs gan par savu dzīvi, gan rīcību, gan savām izvēlēm. Izdarot attiecīgu izvēli, cilvēkam ir jārēķinās ar noteikta veida sekām, bet šajā ziņā baznīca nedrīkst būt moralizētāja vai sodītāja.

Baznīca, tās kārtība, amati un rituāli¹⁸ ir atvasināmi no Jaunās Derības bibliskās mācības par vispārējo, un nevis kādu speciālo priesterību (kas nav Jaunajā Derībā balstīta, tā izveidojas vēlākās baznīcas varas ambīciju rezultātā). Vispārējās priesterības ieskats¹⁹ visā Luteriskajā reformācijā ir ārkārtīgi svarīgs, tas pasvīto, ka ikviens ticīgais ir priesteris (starpnieks) starp Dievu un pasauli. Kristus baznīcā nedrīkst būt valdīšanas, bet gan kalpošanas amati un attiecības²⁰.

Kristietim ir ne tikai jātic, bet arī jābūt kārtīgam, godīgam un atbildīgam savas

laicīgās dzīves ikdienā. Pat ļauni, netaisni laiki un apstākļi, valsts iekārtas vai sabiedrības vairākuma morāle un dzīvesveids nav nekāds attaisnojums pazaudēt savu kristīgo stāju un atbildību.

Dievs nevēlas, lai ticīgie aizietu no pasaules, piemēram, ieslēgtos klosteros vai iekapsulētos kādā (liturģiskā, rituālā) baznīcas dzīvē, vai iekšējā garīgā (dvēseliskā) pārdzīvojumā. Tieši laicīgā ikdiena ar cilvēku praktisko, pat materiālo atbildību ir tā vieta, kur kristietim sava ticība jādzīvo un jārikojas atbilstoši Jēzus atklātajam un mācītajam.

Izglītības sistēma jāveido ne tikai ap reliģiskām lietām, tai jāattīsta visdažādākās dzīves jomas un dažādas cilvēku dāvanas, ar ko tie var kalpot citiem. Līdz ar to Luteriskā reformācija vienmēr ir bijusi ieinteresēta ne tikai teoloģiskajā un baznīcas kalpošanas izglītībā, bet arī labā vispārējā izglītībā.

Sievietēm ne baznīcā, ne sabiedrībā nedrīkst būt otršķirīga un vīrietim pakārtota loma²¹. Sievietes ir pirmās Kristus augšāmcelšanās liecinieces un Evaņģēlija pasludinātājas mācekļiem. Bez sieviešu kalpošanas nebūtu domājama ne kristīgo draudžu dzīve, ne Kristus vēsts izplatība pasaulē, ne arī baznīcas misija, diakonija un izglītība.

Luteriskā reformācija nekādā ziņā neskar tikai baznīcu, tās teoloģiju un praksi, tā ir būtiski ietekmējusi visu Rietumu sabiedrību un tās attīstību visdažādākajos līmeņos.

Pats būtiskākais un praktiski uzskatāmākais luteriskās identitātes kritērijs ir jautājums par priesterību (starpniecību), kur atšķirības no Romas katoļu baznīcas klasiskā, Viduslaikos fiksētā ieskata ir vislielākās. Luteriskā reformācija skaidri pasvīto šo skaidro JD bibliskās teoloģijas principu, ka starp Dievu un cilvēku nav un nevar būt nekādu starpnieku, izņemot Kristu pašu, jo Viņa kā Augstā Priestera upuris ir vienreizējs un pietiekams, to nav ne pamatotas vajadzības, ne arī kādas jēgas atkārtot vai imitēt. Līdz ar to baznīca, tās amati, hierarhijas un struktūras nevar un nedrīkst uzņemties starpniecisku funkciju

attiecībās ar Dievu. Arī dievkalpojums nav kalpošana Dievam, nevar būt upuris vai kaut kā upurēšana, bet gan saprotams kā Dieva nākšana, noliekšanās un kalpošana ticībā taisnotiem grēciniekiem, Viņa klātbūtne savas tautas vidū Vārdā un sakramentos. Un baznīca nav autoritatīvas varas struktūras, baznīca nav katedrāles un celtnes, tā nav bīskapi, amati un hierarhijas, bet gan svēta visu ticīgo kopība²². Būtībā baznīca ir draudze — kā mīļa, ģimeniska cilvēku sadraudzība.

Luteriskās reformācijas redzamākās izpausmes ir laba un kvalitatīva (vispārējā un teoloģiskā) izglītība, evaņģelizācija (misija), kā arī diakonija jeb sociāli karitatīvā kalpošana. Sociālās programmas, valsts veidotas un finansētas patversmes, bāreņu nami un citi iestādījumi ir vistiešākais Luteriskās reformācijas nopelns.

Luteriskā reformācija ir devusi ne tikai Sv. Rakstus Eiropas tautu valodās, kas ļoti ietekmēja plašākas sabiedrības (un arī mūsu, latviešu) lasīt un rakstīt prasmi, tā sevišķi rūpējās par labu teoloģisko izglītību mācītājiem, kā arī labu, visiem pieejamu vispārējo izglītību visu sociālo kārtu cilvēkiem²³. Latvijā tas sevišķi skaidri vērojams luteriskajos zviedru laikos, kuros vienkāršais latviešu zemnieks bija visizglītotākais zemnieks tā laika Eiropā! Arī mūsu tautas ceļš uz savu rakstību, literāro valodu, kā arī mūsu nacionālā pašapziņa nāca no Luteriskās reformācijas. Tikai tās ietekmē attīstījās zinātniskā pētniecība, universitāšu brīvais un kritiskais gars.

Izglītības joma ir vissvarīgākā, tā skar gan teoloģisko, gan arī vispārējo izglītību, nenoliedzami arī laicīgās skolas un augstskolas. Tikai Luteriskā reformācija paredz, ka teoloģiskās izglītības funkcija nav tikai mācīt baznīcas dogmas zem bīskapa kontroles un izglītēt baznīcai garīdzniekus, bet tai ir kritiski jāreflektē par pašas baznīcas teoloģiju un praksi, arī par reliģiskajām norisēm sabiedrībā kopumā²⁴. Tikai un vienīgi Luteriskā reformācija ir ieinteresēta vēsturiski kritiskā teoloģiskā pētniecībā, jautājot par patiesību

visdažādākajos līmeņos un nebaidoties no teoloģisko ieskatu un reliģisko prakšu kritiska izvērtējuma. Bīskapa pārraudzība un kontrole ir izteikts Romas katoļu teoloģiskās izglītības modelis, luteriskais modelis gan paredz baznīcas ietekmi, bet nekādā ziņā ne tās diktātu vai cenzūru.

Luteriskās reformācijas devums ir demokrātisko procesu attīstība sabiedrībā un izpratne par katra cilvēka cieņu un brīvību, kas nav domājama bez labas, brīvas, kritiskas, no baznīcas dogmu diktāta un bīskapa pārraudzības brīvas izglītības.

Luteriskā reformācija dod arī pilnīgi jaunu skatījumu uz sabiedrību, to veidojošiem elementiem un procesiem. Uzsvars nav tikai uz garīgumu vai vērtībām, iekšēju pārdzīvojamu un brīvību, bet arī uz ārējo, materiālo, uz saskarsmi un ētiku. Gribi paklausīt Kristum? Tad esi godīgs, čakls, atbildīgs, līdzcietīgs, rīkojies cilvēcīgi savas laicīgās dzīves ikdienā, dzīvo un rīkojies atbilstoši savai ticībai!

Tikai Luteriskā reformācija ar laiku sāka sistemātiski relativizēt cilvēka statusa jautājumus, uzskatot to par būtisku traucēkli cilvēciskas sabiedrības veidošanā. No tā izrietoša ir arī protestantiskā darba ētika, kas nesusi milzīgu tehnisku attīstību un labklājību sevišķi protestantiskajām Vidus- un Ziemeļeiropas zemēm, proti, *„jeder Beruf ist eine Berufung”* (vācu val.: katra profesija ir aicinājums) — nav svarīgāku, cienījamāku darbu, bet ikviens darbs ir vērtīgs un noderīgs, ja cilvēks seko savam aicinājumam.

Arī jebkurām pozitīvām izmaiņām sabiedrībā jāsākas ar pašu cilvēku, tā izglītību, attīstību, attīrīšanos no ļaunuma un izaugsmi. Cilvēkam pie Dieva jānāk tādām, kāds viņš patiesībā ir, jo cilvēka dabas maiņa ir Dieva darbs, ne paša cilvēka. Cilvēka dzīve labojas nevis rituālu un morālas uzraudzības, bet gan ticības un personisku attiecību, pieredzes rezultātā.

Atšķirībā no daudzajiem dzīvi un pasauli noliedzošajiem novirzieniem Luteriskā reformācija iezīmē izteikti pozitīvu attieksmi pret

Dieva radīto pasauli un laicīgo sabiedrību. Laicīgās dzīves ikdienā cilvēku raksturo tieši atbildība — par savu dzīvi, līdzcivēkiem, par dzīvo dabu un pasauli, kurā dzīvojam. Cilvēkam ir jābūt radītājam un sargātājam, nevis savtīgam izmantotājam un iznīcinātājam. Cilvēka paša pūliņi nav pietiekami glābšanai no nāves un pazušanas, bet, ticot un piedzīvojot Dieva žēlastību kā dāvanu, jaunajai dzīvei ir jāizpaušas rīcībā un attiecībās.

Luteriskās reformācijas principi ir ļoti reāls un konstruktīvs skatījums uz cilvēcisko dabu, atzīstot tajā ne tikai Dieva līdzību, bet arī cilvēcisko ļaunumu un grēku²⁵, ar kuru ticīgais nedrīkst samierināties. Arī šodienas politiskajos, reliģiskajos un sabiedriskajos procesos (kuros atsevišķi cilvēki tiek demonizēti, bet citi padarīti par elkiem) ir tik svarīgi atcerēties, ka neviens cilvēks nav tikai ļauns un neviens nevar būt tikai labs. Mums visiem nepieciešama palīdzība un glābšana, atceroties, ka ikviens cilvēks ir unikāls, katrs cilvēks un viņa dzīve ir paša Dieva gribēta, tai ir jēga un mērķis gan laikā, gan mūžībā.

Noteikti būtu vēl atzīmējama arī Luteriskās reformācijas valodas lietojuma prakse. Norises un parādības tiek sauktas istajos vārdos, līdz ar to protestantiskajā teoloģijā raksturīga tieša valoda par lietas būtību, bez aplinkiem un glumas, politikorektas lavierēšanas.

Luteriskās reformācijas pamatprincipi līdz ar to ir būtisks stūrakmens cilvēka tapšanā par pieaugušu un atbildīgu personību, kā arī mūsdienu Latvijas demokrātiskas, apgaismošanas un labklājīgas sabiedrības celsmes darbā.

Avoti un piezīmes

¹ Luteriskās reformācijas vēsturisko notikumu apraksts un analīze neskaitāmos darbos, redzamākie ir: Aland K. *Die Reformatoren: Luther, Melancthon, Zwingli, Calvin / Mit einem Nachwort zur Reformationsgeschichte von Kurt Aland*. Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus Gerd Mohn, 1986; Aland K. *A History of Christianity*. Vol. 1, Vol. 2. Transl. by Schaaf J.

L. Philadelphia, 1986; kā arī Lohse B. *Martin Luther: An Introduction to His Life and Work*. Philadelphia: Fortress Press, 1986.

² Tēžu teksts ar kontekstuāliem paskaidrojumiem un komentāriem: Luther M. *Die 95 Thesen des Theologen Dr. Martin Luther*. Hg. von Korinth H. Hamburg: Helmut Korinth Verlag, 1983.

³ Pieejami neskaitāmi Luteriskās reformācijas vispārēji zinātniski apraksti, balstoties uz avotu materiālu, piem., *The Reformation Europe 1517–1559*. Ed. by Elton G. R., Second Edition. Cambridge: Blackwell Publishers Ltd, 1985.

⁴ Moltmann J. Die unvollendete Reformation. Ungelöste Probleme — ökumenische Antworten. In: *Evangelische Theologie. Zweimonatsschrift*. Hg. von Wolf E., Gütersloh, 77. Jahrgang, 4-2017, pp. 247–257 (sk. secinājumus 256. lpp.).

⁵ Visplašākais man zināmais pētījums par Luteriskās reformācijas būtību un norisi: Bainton R. H. *The Reformation of the Sixteenth Century*. Enlarged Edition. Boston: Beacon Press, 1985; kā arī tā paša autora darbs par Reformācijas laikmeta kontekstu (un attiecībām ar Renesansi): Bainton R. H. *The Age of the Reformation*. Malabar, FL: Krieger Publishing, 1984.

⁶ Ļoti izvērsti, ar teoloģisko pamatnostāju analīzi Luteriskās reformācijas vēlāko sazaroto neskaitāmos apkašnovirzienos (konfesijās) sistemātiski savā apvienotajā pētījumā atspoguļo: Gassmann G., Scott H. *Fortress Introduction to the Lutheran Confessions*. Minneapolis: Fortress Press, 1999.

⁷ *Confessio Augustana* (1530), Artikuli 21.–28. (aplaimības baznīcas mācībā par svētajiem, priesteriem, sakramentiem, mesī, upuriem, klosteriem, pāvestu un bīskapu varu u.c.): *Bekennnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1930 (1955), S. 52–135.

- ⁸ Bibliskais izejas punkts visai Mārtiņa Lutera teoloģijai ir Rom 3, 28: "Jo mēs spriežam, ka cilvēks tiek taisnots ticībā, neatkarīgi no likuma (bauslības) darbiem." Tekstuālajā kontekstā tas nozīmē, ka Dievs visiem atver ticību caur evaņģēliju un gādā caur grēka piedošanu Kristū jaunu dzīvību. Taisnošana ietver Dieva tiesas jēdzienu atbilstoši likumā atrunātiem kritērijiem, un taisnošana notiek Kristus dēļ, no Dieva žēlastības, bet ne no cilvēka darbiem, pūliņiem vai sasniegumiem. Mārtiņa Lutera īpašais pienesums bija tulkojuma interpretatīvā meistarība — grieķu oriģināltekstā atrodamo instrumentālo datīvu πίστει viņš kontekstuāli tulkoja vāciski: "allein durch den Glauben" (tikai/vienīgi caur ticību). Reformācijas laikā Romas katoļu baznīca kategoriski iebilda šādi teksta interpretācijai, bet vairums mūsdienu katoļu ekseģētu piekrīt M. Lutera interpretācijai. Par šo izvērstāk teju ikvienā bibliskās teoloģijas pētījumā, piem., Stuhlmacher P. *Biblische Theologie des Neuen Testaments*, Bd. I: *Grundlegung von Jesus zu Paulus*, 2. Aufl. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1992, S. 345–346. Par Rom 3,38 M. Lutera interpretācijā, tās vēsturi un mūsdienu diskursu sk. Theissen G., von Gemünden P. *Der Römerbrief. Rechenschaft eines Reformators*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2016, S. 64–69, 241, 294–295 und 391.
- ⁹ Par Taisnošanas mācību (taisnošanu ticībā) sk. Luterisko ticības apliecību pamatdokumentus, sevišķi t.s. "Vienprātības grāmata" (*Liber Concordia*) ietverto Augsburgas ticības apliecības (CA) apoloģijas (1531) artikulu "Par taisnošanu": *Vienprātības grāmata (Liber Concordia). Luterāņu ticības apliecības* (tulkojums no slavenā Concordia Triglotta, St. Louis, 1921. gada izdevuma), Augsburgas institūts, 2001, 84.–103. lpp.
- ¹⁰ Barber J. *The Road from Eden: Studies in Christianity and Culture*. Academica Press, 2008, p. 233; Brunner E. *Dogmatics. The Christian Doctrine of the Church, Faith & the Consummation*. Volume III. Transl. by Cairns D., Parker T. H. L. Cambridge: James Clarke & CO, 2002, p. 221; šie 4 principi daudz aprakstīti un analizēti arī neskaitāmos citos pētījumos par Luteriskās reformācijas ietekmi uz kultūru un mākslu.
- ¹¹ Šķiet, ka šis ir visplašāk aprakstītais un analizētais princips, piem., Sasse H. *Heilige Kirche oder Heilige Schrift. Die Bedeutung des Sola Scriptura der Reformation*. H. Sasse darbā: *In status confessionis*. Bd. II: *Gesammelte Aufsätze und kleine Schriften*, Hg. von Hopf Fr. W. Berlin: Die Spur, 1976, 290 S.; u.c.
- ¹² *Luther Deutsch: Die Werke Martin Luthers in neuer Auswahl für die Gegenwart*. Hg. von Aland K. Bd. I — VIII, Stuttgart–Göttingen, 1962–1983; Lohse B. *Lutherdeutungen heute*. Göttingen, 1968; u.c.
- ¹³ Luteriskās (bibliskās) "Krusta teoloģijas" pieteikums: Luther M. *Die Botschaft des Kreuzes*, bearb. von Beintker H. Berlin, 1983; izvērsta un ļoti spēcīga šīs teoloģijas analīze: Moltmann J. *Der gekreuzigte Gott. Das Kreuz Christi als Grund und Kritik christlicher Theologie*. München: Kaiser Verlag, 1972.
- ¹⁴ Sistemātisks skatījums uz cilvēka paša pūliņiem izglābties: Tillich P. *Systematische Theologie*. Berlin / New York: Walter de Gruyter, 1987, Bd. II, S. 89–95 — par legālistiskajiem, askētiskajiem, mistiskajiem, sakramentālajiem, emocionālajiem, rituālajiem u.c. traģisko "pašatpestīšanās" (*Selbsterlösung*) mēģinājumu veidiem reliģiju vēsturē.
- ¹⁵ Par mūsdienu dažādu baznīcu teoloģisko principu sakņojumu Luteriskās reformācijas pamatprincipos sk. pētījumu: Pannenberg W. *Reformation zwischen gestern und morgen. Aspekte moderner Theologie*. Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus Gerd Mohn, 1969.

- ¹⁶ Teoloģiskajā literatūrā ir ļoti izplatīti detalizēti apraksti par pestīšanas teoloģijas galvenajiem elementiem, kuros centrālais uzsvars likts uz Dieva darbu Kristū. Piem., arī latviešu valodā tulkotajā (evanģēliskajā pasaulē daudz lietotajā) grāmatā tam veltīta vesela sadaļa: Brätens K. E. *Luteriskās teoloģijas principi*. Rīga: Ceļš, 2001, 74.–75. lpp. (tulkojums no Braaten C. E., *Principles of Lutheran Theology*. Philadelphia, 1983).
- ¹⁷ Šis Dieva žēlastības uzsvars Dieva pestījošajā darbībā ir centrālais visā protestantiskajā teoloģijā. Piem., lielais sistemātiskais Pauls Tillihs runā par Dieva glābjošo mīlestību kā žēlastību: Tillich, op. cit., Bd. I, S. 321–326, 327.
- ¹⁸ Luterisko baznīcas izpratni sk. Augsburgas ticības apliecības apoloģijas artikulus “Par baznīcu”, “Par baznīcas kārtību”, “Par cilvēku tradīcijām baznīcā”, “Par misi”, “Par baznīcas varu” — *Vienprātības grāmata (Liber Concordia)*, 155.–165., 204.–215., 247.–269., 284.–289. lpp.; sk. arī *Liber Concordia* iekļauto paša M. Luterā darbu “Par pāvesta varu un primātu” (1537) — *Vienprātības grāmata (Liber Concordia)*, 321.–336. lpp.
- ¹⁹ Šis M. Luterā bibliskās teoloģijas materiāla izcēlums skaidri aprakstīts viņa darbā “Aicinājums vācu tautas kristīgajam augstmaņiem” (1520), LW (*Luthers Werke*), 44: 129. No bibliskās teoloģijas viedokļa (Vispārējās priesterības mācība nav luteriska, bet tā ir pamatota Jaunās Derības bibliskajā mācībā!) sk. tekstuālo analīzi: Stuhlmacher P. *Biblische Theologie des Neuen Testaments*, Bd. II: *Von der Paulusschule bis zur Johannesoffenbarung*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1999, S. 79.
- ²⁰ Par baznīcas būtību, teoloģisko pamatojumu un aktuālo uzdevumu pasaulē vispārīgi sk. baznīcu padomes dokumentu: *Das Wesen und Austrag der Kirche / The Nature and Purpose of the Church*, ORK, Genf, 2005. Geneva: WCC, 2006. Konkrēti par garīgo amatu kā kalpošanas amatu: *Taufe, Eucharistie, Amt / Baptism, Eucharist and Ministry*, Frankfurt a. M./Padeborn, 1982 ff. Geneva: WCC, 1982 ss.
- ²¹ Sieviešu kalpošanas pamatojums meklējams ne mūsdienu laikmetīgajās ideoloģijās, bet gan biblisko tekstu pētniecībā, hermenētiskā un kontekstuālajā interpretācijā. Sevišķi svarīgs izejas teksts ir paulīniskais Gal 3, 28, kas saka, ka Kristū “.. nav ne jūda, ne grieķa, nav ne kalpa, ne brīvā, tur ne vīriēša, ne sievietes, jo jūs visi esat viens Kristū Jēzū”. Šis izteikums līdz ar perikopi Gal 3, 26–29 tiek analizēts paulīniskās skolas un Jaunās Derības teoloģijas kontekstā, piem., Stuhlmacher 1992, op.cit., S. 363; pētījumi atklāj, ka šī rakstu vieta atspoguļo Antiohijas kristīgo draudžu tradīciju skatījumā uz jauno dzīvi Kristū, līdzīgi kā 1Kor 12, Kol 3 u.c.
- ²² Sk. vienu no Pasaules Luterāņu federācijas (LWF) pamatdokumentiem: *The Church as Communion / Die Kirche als Gemeinschaft*. Geneva: Lutheran World Federation, Documentation 42, 1997 / Genf, 1998.
- ²³ Sk. plašo pētījumu par Luteriskās reformācijas kolosālo iespaidu uz Rietumu civilizāciju: Bainton R. H. *Christendom: A Short History of Christianity and its Impact on Western Civilization*. New York: Harper & Row, 1966; arī multidisciplinārajā pētījumā: Barber, op. cit., pp. 233–246 (sadaļā “*The Cultural Impact of the Reformation*”).
- ²⁴ Par šīs kritiskās izglītības un teoloģiskās pētniecības nozīmi sekojošā pētījumā: Krentz E. *The Historical-Critical Method*. Philadelphia: Fortress Press, 1977.
- ²⁵ Jaunāko laiku teoloģijā šis elements nekādā ziņā nepazūd, piem., P. Tillihs runā par “*Sünde als Entfremdung*” (grēks kā atsvešinātība): Tillich, op. cit., S. 52–54, sīkāk aprakstot šīs atsvešinātības sekas sadaļā “*Existentielle Selbst-Zerstörung und die Lehre vom Übel*”, Bd. II, S. 69–84.

Par autoru

Dr. theol. Ralfs Kokins ir LU Teoloģijas fakultātes profesors un vadošais pētnieks, teologs, luterāņu mācītājs. Pētnieciskās intereses: Jaunā Derība, teoloģija, senās kristietības tekstu pētniecības metodika, pirmkristīgais laikmets un literatūra, seno *Nag-Hammadi* koptu papirusu pētniecība, māksla un teoloģija.

About the Author

Dr. theol. Ralfs Kokins is a Professor of Biblical Theology at the University of Latvia, theologian (Faculty of Theology) and Lutheran pastor (Ev. Luth. Church of Latvia). Research interests: theology of the New Testament, methods of exegesis and textual research, age of Early Christianity, research of the *Nag-Hammadi* codices, Art and Theology.

BASIC PRINCIPLES OF THE LUTHERAN REFORMATION — THEN AND IN CONTEMPORARY SOCIETY

Ralfs Kokins

ralfs.kokins@lu.lv

Summary

Keywords: *Lutheran Reformation, main principles of the Lutheran Reformation, biblical theology, Gospel of Jesus Christ, Doctrine of Justification, Church and society, priesthood/mediatorial issues, Reformation and Western culture, theology and society*

From the beginning, the Lutheran Reformation in the 16th century was not meant to establish a new church or faith. Essentially it was the renewal of the existing Roman Catholic Church, meanwhile deliberately and systemically asking about the beginning of Christ's event. Things which were written in 27 New Testament canonical books, were important, as well as the clearly distinguishable pre-Christian congregation's life and work.

The Reformation attempted to correct obviously incorrect church dogma and interpretation, which did not correspond to the message of the Gospel of Christ and which can be found in the Scriptures (for example, priesthood/mediatorial questions).

The idea of the Reformation comes from the New Testament's biblical theology, not from the Middle Age church interpretation and folk tradition, which tend to mix up mythological and superstitious folklore elements.

The interpretation of the New Testament taking into account the text inner and contextual logic, meaningful exegesis and hermeneutics of a biblical text establishes the fundamental theological principle of the Lutheran Reformation and it is summed up in "4 Soli": *solī fide* (faith only), *sola gratia* (only mercy (of God)), *sola scriptura* (only Sacred Writings) and *solus Christus* (only Christ).

These principles establish the theological mentality, life and practice of Lutheran churches (and all protestant movements).

The textual exit point for the Reformation can be found in The Letter to Romans 3:28: "therefore we conclude that a man is justified by faith without the deeds of the law".

Therefore, it was not oriented to a person's aspiration, work, achievement, but to God's work through Jesus Christ for the sake of our salvation.

The Lutheran Reformation affects not only the Church, its theological views and practice, but community in general.

The Lutheran Reformation directly affected all the Western civilization — especially patterns and forms of society, human relationship, education, science and art development and other spheres.

Without the Lutheran Reformation the existence of the modern (enlightened), democratic and free world would not be possible.